

RAZMEŠTAJ I PREMEŠTANJE KOMANDNIH MESTA U TAKTIČKIM JEDINICAMA ZDRUŽENOG SASTAVA

Jedno od značajnih pitanja koje određuje postojanost komandovanja je i izbor najcelishodnijeg rejona za razmeštaj osnovnog, rezervnog i pozadinskog komandnog mesta (KM, RKM i PKM). Pojava raketno-nuklearnog i drugog savremenog naoružanja nameće nove probleme u razmeštaju KM. Postavlja se pitanje, da li KM razmestiti na težište borbenih dejstava, bliže ili dalje od prednjeg kraja i sl.

Do sada je uglavnom usvojeno kao pravilo da KM treba razmestiti na težište borbenih dejstava, tamo gde se traže rešenja boja i borbe. Na prvi pogled ova postavka je potpuno opravdana i prihvatljiva, jer, da bi imao što veći uticaj na potčinjene komande i jedinice, komandant sa svojim štabom treba da se nalazi u žarištu, žiži događaja.

Međutim, ako se ima u vidu da će glavne snage i borbena sredstva, a time i rejoni razmeštaja KM neizbežno predstavljati osnovne i najvažnije ciljeve protivničkih raketno-nuklearnih, hemijskih i drugih udara, da će ti rejoni i zone u dosta slučajeva biti kontaminirani i zatrovani hemijskim borbenim sredstvima, delimično opustošeni požarima i zakrčeni ruševinama, to se postavlja pitanje opravdanosti navedene postavke.

Razmeštaj i premeštanje KM u tehnički opremljenim armijama danas su uglavnom rešeni na zadovoljavajući način. Rešenje jeste u tome što poseduju tipizirana vozila na gucenicama (komandna kola) i druga specijalna vozila sa velikom prohodnošću i brzinom kretanja. To znači da su cela komanda i ljudstvo koje je opslužuje na savremenim vozilima. U tim vozilima izvršena je i tipizacija radnih mesta, najpogodniji razmeštaj oficira štaba i sredstava za komandovanje. Ovakvi savremeni štabovi se, pored ostalog, odlikuju velikom pokretljivošću, žilavošću i otpornošću. Razmešteni u težištu (u žiži) borbenih dejstava moći će u slučaju neposredne opasnosti da izbegnu nuklearne, hemijske i druge udare, da se brzo pomere na periferiju tih udara itd. Nasuprot tome, kod armija čija je tehnička opremljenost na nižem nivou pokretljivost je dosta ograničena, a time su i mogućnosti za izbegavanje nuklearnih, hemijskih i drugih udara relativno skromne.

Sledeća postavka koja je, takođe, usvojena i prihvaćena i ima značajnu ulogu pri odlučivanju u razmeštaju KM je komunikativnost i razvijenost teritorijalnih veza. Tamo gde je komunikativnost najrazvijenija, tamo su obično i najrazvijenije teritorijalne veze i obratno.

Sa sigurnošću se može tvrditi da će glavne snage i borbena sredstva dejstvovati baš u zahvatu komunikacija, zbog čega će ti pravci predstavljati vrlo primamljive ciljeve, i na sebe privući masu sredstava za masovno uništenje. Iz ovog proizlazi jasan zaključak da u pojedinim zonama i rejonima, i u određeno vreme ne samo što nećemo moći da koristimo postojeće komunikacijske pravce i teritorijalne veze u njihovom zahvatu (danas se pretpostavlja da će neposredno po otpočinjanju neprijateljstva, na težištu borbenih dejstava biti porušen ili uništen veći deo stalnih vazdušnih telefonsko-telegrafskih linija i teritorijalnih i poštanskih centara veze) već ćemo posle nuklearnih i drugih udara biti prisiljeni da napuštamo ili obilazimo takve rejone i zone.

Ovakav zaključak nameće zahtev da ubuduće pri određivanju rejona za razmeštaj KM treba biti daleko elastičniji i ne pribegavati uvek i po svaku cenu do sada poznatoj postavci da se KM redovno razmešta u težište borbenih dejstava, već naprotiv, zavisno od konkretne borbene situacije, ponekad će se pojaviti potreba izbegavanja težišta borbenih dejstava i duž glavnih komunikacija pomerajuć i KM u stranu — levo ili desno. To ne znači da se KM neće nalaziti na glavnom pravcu dejstva. Naprotiv, ono se mora nalaziti tamo odakle se može najbolje, najefikasnije i najlakše komandovati.

Treba napomenuti da pri postojanju grupe (sa komandantom, odgovarajućim brojem oficira štaba i pomoćnim ljudstvom) koja je snabdevena savremenim transportnim sredstvima (komandnim kolima) i sredstvima veze, nema potrebe, niti bi bilo opravdano privlačiti i razmeštati KM u žižu borbenih dejstava, već, naprotiv, treba ga razmeštati tamo gde će imati najpovoljnije uslove za rad, komandovanje i vezu.

Što se tiče RKM, smatram da je njegova funkcija isuviše uska i nedovoljno jasna, zbog čega mu se u dosadašnjoj praksi nisu pridavali odgovarajući značaj i uloga koje će u eventualnom ratu stvarno imati. Smatram da RKM, pored ostalog, treba da obezbedi komandovanje pomoćnim snagama koje u toku borbenih dejstava komplikuju i otežavaju komandovanje sa KM. Ono treba da je sposobno i uvek spremno da se pretvori u glavno KM, ukoliko se pomoćni pravac udara u datoj situaciji pretvori u glavni. Na osnovu takve uloge RKM, ubuduće ne bi trebalo da postoji ni dilema gde odrediti rejon njegovog razmeštaja. Taj rejon bi bio, svakako, na pomoćnom pravcu — pozadi pomoćnih snaga, izbegavajući i u ovom slučaju žižu borbenih dejstava, pomerajući se u stranu od glavnih komunikacija.

Za PKM ostala bi i dalje prihvatljiva postavka da se razmešta u blizini rejona razmeštaja pozadinskih jedinica, sa napomenom da bi trebalo da se PKM i pozadinske jedinice ešeloniraju bliže borbenom poretku, bez obzira o kom se vidu borbenih dejstava radi. Na ovakav raspored ukazuje činjenica da je PKM bilo toliko udaljeno od borbenog poretka da je u slučaju uništenja glavnog KM i preuzimanje njegove uloge od PKM teško moglo i uticati na borbena dejstva. Sa stanovišta veze ono bi moglo da udovolji komandovanju, jer ima potrebne jedinice i sredstva veze (slično kao na KM). Ukoliko se

radi o prenošenju komandovanja, po mom mišljenju, bolje je preneti ga na jednu od potčinjenih komandi (onu koja ima najvažniju ulogu u toku borbenih dejstava), jer je ona bolje upoznata i u toku je situacije na frontu. Ovo bi bila privremena, ali najefikasnija mera, dok se ne organizuje novo KM.

Rastojanje između KM i RKM ne bi trebalo da je manje od 5, ni veće od 8 km. Na manja rastojanja ne bi se smelo ići da jedan nuklearni udar srednje snage ne zahvati jednovremeno oba KM. Za veća rastojanja od 8 km nema potrebe, jer će retko kada u združenim jedinicama pomoćni od glavnog pravca borbenih dejstava biti udaljen više od 8 km. Odstojanje PKM od KM bilo bi oko 10 km u napadu, ili 15 km u odbrani.

Međutim, pri razmatranju ovih problema potrebno je imati u vidu činjenicu da će obilasci velikih rejona sa visokim nivoom radijacije i posledicama požara i rušenja često izazivati neodložnu potrebu širokog manevra snagama i sredstvima, a time i komandnim mestima koja će ponekad izlaziti iz zone dejstva dotične jedinice. U ovom slučaju može biti takvih situacija da će rastojanje i odstojanje između KM, RKM i PKM prelaziti okvir navedenih normi. Ovo može dovesti u pitanje stabilnost i neprekidnost veza, a time i komandovanja, o čemu naročito treba voditi računa pri planiranju i organizaciji borbenih dejstava.

Sledeće pitanje je dubina razmeštaja komandnih mesta. Suviše istaknuta KM u zone jake i masovne vatre protivnika, mogu biti ometana u svojoj delatnosti, ili uništena ukoliko nema uslova za rastresit razmeštaj, nisu dovoljno otporna i urađena u inženjerskom smislu, što će biti teže ostvarljivo zbog dinamike borbenih dejstava i još uvek malobrojne inženjerske mehanizacije.

Potrebe komandovanja nameću da se komandant sa štabom nađe u žarištu borbenih dejstava i da neposredno utiče na tok događaja. Za stvaralački rad komandanta i štaba neophodni su što povoljniji uslovi i u toku borbenih dejstava. Očito da su ovi zahtevi u međusobnoj suprotnosti i da im se jednovremeno ne može udovoljiti. Za njeno razrešenje u tehnički razvijenim armijama nađen je kompromis. Formirana je grupa sa komandantom i potrebnim brojem oficira štaba, snabdevena tehničkim sredstvima za komandovanje i vezu (komandnim kolima-guseničarima, sredstvima veze i dr.) koja, u stvari, predstavlja jezgro KM. Ona je osposobljena da se u svako doba izdvoji iz sastava KM i izađe tamo gde je najcelishodnije u datoj situaciji. Kod postojanja takve komandne grupe nema nikakve potrebe da se KM suviše približava žarištu borbenih dejstava.

Uloga te grupe je veća ukoliko se jedinice u svom prodiranju kroz protivničku odbranu brže udaljavaju od KM, a uslovi za njegovo premeštanje još nisu sazreli. Premda je ovo za sada najcelishodnije rešenje, ipak treba imati u vidu da često napuštanje KM i izlaženje komandanta sa pomenutom grupom na pojedine zemljišne tačke stvara niz poteškoća u vezi sa bezbednošću, pogodnošću u radu, i što je najvažnije sa mogućnošću korišćenja veza a time i komandovanja.

Polazeći od konkretne borbene situacije, treba težiti da se KM razmesti prvenstveno u onaj rejon odakle je komandantu najpogodnije komandovati glavnim snagama i odakle može najefikasnije da utiče na ishod borbenih dejstava. Udaljenje KM od polaznog položaja za napad, na primer, u višim taktičkim jedinicama, ne bi trebalo da je manje od 6 ni veće od 8 km. Ta udaljenja u odbrani su nešto veća, što zavisi od toga koji borbeni ešelon pruža glavni otpor. Ako se glavni otpor pruža na prvom i drugom položaju, udaljenja bi trebalo da iznose 8 do 10 km, ili 16 do 18 km kad se glavni otpor pruža na trećem i četvrtom položaju. U svakom slučaju udaljenje KM od prednjeg kraja treba da omogući uspešno komandovanje naročito u najkritičnijim fazama borbe — uvođenje u borbu (boj) rezervi i drugih borbenih ešelona, odbijanje protivnapada, da obezbedi postojanost u radu sredstava veze, pogodne uslove za maskiranje i zaštitu itd.

S obzirom na ulogu i namenu RKM treba ga razmestiti u blizini drugih borbenih ešelona, rezervi ili na pravce gde se nalaze pomoćne snage kojima je otežano komandovati sa KM. Analogno tome RKM se razmešta nešto dublje u odnosu na KM. Odstojanje KM od polaznog položaja za napad je 8 do 10 km, a u odbrani 10 do 12, odnosno 18 do 20 km od prednjeg kraja, što zavisi od toga na kom se položaju pruža glavni otpor. Po svom sastavu i tehničkoj opremljenosti ono bi trebalo da je u potpunosti zamenljivo sa KM. Ovu potrebu nameće i činjenica da će u savremenom ratu biti ne malo slučajeva kada će se težišta borbenih dejstava prenositi sa glavnih na pomoćne pravce.

PKM nije toliko vezano za određene rejone i za njegov razmeštaj ima više uslova i mogućnosti. U napadu i odbrani raspoređuje se u blizini rejona razmeštaja pozadinskih jedinica s tim što bi ove trebalo da se ešeloniraju bliže borbenom poretku. S obzirom na mnogobrojne zadatke koji mu se postavljaju, osnovno je obezbediti što povoljnije uslove za nesmetan rad organa komande, kako bi u što povoljnijim uslovima obavljali mnogobrojne zadatke pozadinskog obezbeđenja. Složeni zadaci, zahtevi neprekidnog rada pozadinskih organa i potreba za povoljnijim uslovima moraju imati presudnu ulogu u određivanju rejona razmeštaja.

Mišljenja sam da se ono još uvek razmešta previše daleko u odnosu na liniju fronta, bez obzira o kome se vidu borbenih dejstava radi. Treba imati u vidu da će u eventualnom ratu dnevne potrebe za borbenim sredstvima biti daleko veće nego u prošlom. Pretpostavlja se da će te potrebe kod savremene divizije iznositi i preko 500 t materijala dnevno. Premda se veći deo borbenih i materijalnih sredstava dotura jedinicama pre borbe, za vreme zastoja, itd., ipak će ostati veoma veliki broj sredstava koja će se doturati i u toku borbe.

Imajući u vidu obimnost zadataka koje će izvršavati PKM u savremenom ratu, mišljenja sam da bi trebalo odbaciti shvatanje da PKM preuzima ulogu osnovnog KM u slučaju da bude onesposobljeno za rad. Ono u tom pogledu, bar za sada nije tehnički ni stručno osposobljeno. Sem toga, i prostorno je toliko udaljeno od glavnih snaga

da se postavlja pitanje koliko komandant može da utiče na ishod boja (borbe). Ozbiljno se postavlja i pitanje šta uraditi u slučaju da PKM bude onesposobljeno, ko da preuzme njegovu ulogu? Da li bi to moglo za izvesno vreme da preuzme DB, ODB ili bi možda trebalo formirati rezervno PKM koje bi se razmeštalo u blizini ODB?

Rejon za razmeštaj KM. Savremene komande su po svom sastavu i broju ljudi velike — čine grupu od nekoliko desetina do više stotina ljudi, motornih vozila i veliki broj sredstava veze i druge tehnike. Za razmeštaj ovako velikog broja ljudi, vozila, sredstva veze i drugih sredstava potreban je rejon za manja KM do 15 km², a za veća i do 80 km², pa čak i više. Bez obzira na jedinicu, veličina rejonu za razmeštaj KM zavisi, pored ostalog, i od dužine zadržavanja jedinica na određenoj prostori. Pri kraćem zadržavanju u određenim rejonima i zastancima elementi KM će biti razmešteni na manjem prostoru. „Zbijanje” KM naročito će biti nepogodno i pri izvođenju brzopokretnih borbenih dejstava, kada neće biti vremena za potpun razvoj svih elemenata KM.

Pri izboru rejonu za razmeštaj komandnih mesta, prvenstveno treba težiti da se obezbedi rastresitost i prikrivenost razmeštaja ljudstva, vozila i sredstava za komandovanje, neprekidnost veza i mogućnost brze predaje naređenja jedinicama; udobnost razmeštaja i rad ljudstva, kao i pravovremeno i brzo premeštanje za vreme borbe. U svakom slučaju, rejone za razmeštaj elemenata KM treba birati dalje od glavnih komunikacija, istaknutih orijentira i objekata na zemljištu koji bi mogli da postanu ciljevi neprijateljskih sredstava za masovno uništenje. Sa stanovišta bezbednosti ti rejoni, pored ostalog, treba da su poznati samo ograničenom broju ljudi. Radi toga treba izbegavati stavljanje bilo kakvih oznaka i natpisa na mestima razmeštaja pojedinih elemenata i grupa na KM. Da bi se obmanuo neprijatelj, treba određivati i, u potrebnom obimu, uređivati i lažna KM. Ova KM trebalo bi povremeno „oživljavati”, što zahteva posebne snage i sredstva.

Razmeštaj organa komande na KM. Organi komande se na svakom KM razmeštaju u nekoliko grupa — obično 2—4, što ovisi od veličine komande. Te grupe se prema već ustaljenoj praksi razmeštaju na međusobnom rastojanju i odstojanju od 100 do 300 metara. Međutim, ove norme, teorijski usvojene, često se u praksi pokazuju kao nerealne. Postavlja se pitanje da li takav razmeštaj komande obezbeđuje i najpogodnije uslove za rad svih organa. Smatram da ne obezbeđuje, već, naprotiv, u velikoj meri otežava rad štaba kao celine. Isto tako pitanje je da li struktura komande taktičke jedinice združenog sastava, a time i grupa na koje se deli, odgovara savremenoj organizaciji i formaciji. Bez obzira na organizaciju i formaciju, što treba da bude posebno pitanje za razmatranje, mislim da su, i pri ovakvoj organizaciji i formaciji kakva je danas, pomenuta odstojanja i rastojanja nerealna. Ona bi trebalo da budu manja i da su u granicama između 50 i 100 metara. Ovo je potrebno i sa stanovišta veze, koja i pored velikog napretka još uvek nije u stanju da u potpunosti obezbedi rad štaba, a da se ne pribegava ličnim kontaktima između pojedinih grupa. Radi toga organi komande, da

bi ostvarili što tešnju saradnju, prisiljeni su da trčkaraju od grupe do grupe gubeći na taj način i vreme i izlažući se riziku da KM bude otkriveno i tučeno sredstvima za masovno uništenje.

Sem toga, takav razmeštaj ne obezbeđuje ni zaštitu svih grupa od nuklearnog udara male snage, jer će pri nuklearnom udaru i manjem od 10 KT sve grupe biti zahvaćene. Takav razmeštaj jedino može da umanja gubitke od klasičnog naoružanja, što ne treba da je presudno pri razmeštaju organa komande na KM.

Premeštanje komandnih mesta. Pri visokom tempu borbenih dejstava, kako se očekuje u eventualnom ratu, komandna mesta će biti prisiljena da veći deo vremena provedu u pokretu. Pretpostavlja se da će biti slučajeva, naročito kod nižih jedinica, kada će one i njihova KM i preko 70% vremena provesti u pokretu. Pitanje je, kako u takvim uslovima obezbediti praćenje borbenih dejstava i obezbediti pravovremeno premeštanje KM, a da se ne naruši neprekidnost komandovanja i veze. Jasno je da u takvim uslovima dosadašnji način premeštanja KM (misli se na plansko premeštanje) ne bi bio celishodan, jer je prilično komplikovan, a ceo postupak suviše dug. Svakako da uvođenje komandnih kola u opremu jedinica umnogome olakšava premeštanje KM

Dosadašnja iskustva pokazuju da svako premeštanje KM ima za posledicu ozbiljne poremećaje u radu štaba. Za to vreme obično dolazi i do većih poremećaja u održavanju veze, a time i komandovanja potčinjenim jedinicama. Sama ta činjenica nameće potrebu da KM treba premeštati samo u krajnjoj nuždi. Sem toga, svako premeštanje KM treba blagovremeno narediti i brižljivo pripremiti, a ceo postupak pri tome mora da bude jasno i precizno regulisan i solidno uvežban. Međutim, i pored dobre organizacije i pripreme premeštanja neizbežno će dolaziti do manjih ili većih prekida u održavanju veza, a time i narušavanja sistema komandovanja.

Da bi se skratio postupak u premeštanju KM, što se mora učiniti ako želimo udovoljiti potrebama savremenog komandovanja, potrebno je, pored ostalog, da se unapred zna signal za premeštanje KM i postupak pojedinih organa u okviru grupa i grupa u okviru KM. Potrebno je, takođe da svako vozilo ima svoj redni broj, da uvek zauzima određeno mesto bez obzira da li se nalazi u mestu, pokretu ili na zastanku.

Poznato je da pre premeštanja KM predstoji izviđanje narednog rejonu razmeštaja. Ljudstvo koje sačinjava grupu za izviđanje i uređenje rejonu razmeštaja mora biti potpuno osposobljeno za izvršenje tog zadatka. Međutim, praksa je pokazala da u većini slučajeva te grupe nisu dovoljno uigrane kao homogene celine, ni tehnički opremljene da bez većih teškoća izvrše svoj zadatak. Ovde se ne može ni govoriti o stalnim grupama u kojima je do detalja izvršena podela rada, već se one formiraju neposredno pred premeštanje i skoro uvek su različitog sastava. Svakako da ove grupe, ukoliko im se ne izmeni struktura i ne da odgovarajući značaj, neće moći da odgovore sve složenijim zadacima koje nameće savremeni rat. Mislim, da bi trebalo da su utvrđenog sastava sa jasno određenim i preciziranim zadacima. One moraju imati savremena transportna sredstva, sredstva

veze i potrebna sredstva za vođenje radne karte, orijentaciju na zemljištu i sl.

Pošto često neće biti dovoljno vremena za izviđanje rejonu narednog KM, to grupa za izviđanje mora biti spremna i sposobna da u svako vreme i bez neposrednog izviđanja i rekognosciranja zemljišta, po karti odredi rejon u kome će se razmeštati KM. U tom slučaju, odmah po prijemu signala i saglasnosti komandanta za premeštanje KM, vodi kolonu, određuje mesta zastanaka, raspored vozila i grupa na zastancima itd.

U toku borbenih dejstava može se desiti da KM zaostane iza jedinica. U tom slučaju komandant sa svojom grupom i potrebnim ljudstvom i sredstvima veze u komandnim kolima može da se izdvoji iz KM i da ode napred ka jedinicama i da rukovodi borbenim dejstvima. On to može da čini i helikopterom, što će biti naročito potrebno kada su pojedini rejoni i zone kontaminirani i zakrčeni ruševinama, ili pri prenošenju težišta borbenih dejstava sa jednog na drugi pravac.

Neravnomerno kretanje jedinica zbog različitog tempa borbenih dejstava uslovljava da se premeštanje KM vrši u skokovima. Tako će na primer, biti situacija u kojima će jedinice za 2 sata preći 10 km, ili će napredovati samo 4 do 6 km za 8 do 10 sati. Dužina skoka pri premeštanju KM ne bi trebalo da bude veća od dubine na koju je bilo razmešteno u početku borbenih dejstava, a to je 6 do 8 km u napadu ili 8 do 10 km u odbrani. Ne sme se dozvoliti da komanda u toku pokreta ostane bez najosnovnijih veza, pa se zbog toga određuju sredstva veze (radio) koja će raditi u pokretu, ili sa kratkih zastanaka.

Praksa je pokazala da štab ne može uspešno da radi u pokretu, jer je teško održavati stalnu i neprekidnu vezu, pa je zbog toga bolje organizovati rad na kratkim zastancima. Na njima se (u određeno vreme) uspostavljaju narušene veze, prikupljaju podaci, izmenjuju mišljenja organa štaba i pojedinih grupa i dr. Pod pretpostavkom da je rad na zastanku dobro organizovan, navedeni zadaci bi se mogli završiti za 20—30 minuta. Ukoliko je vreme boravka na zastanku kratko, raspored organa komande (grupa) je zbijeniji, jer se neće razviti svi elementi KM. To znači da obim razvoja KM i njegovih elemenata ovisi od dužine boravka komande na jednom mestu.

U premeštanju KM naročito važno je ostvariti usklađenost u premeštanju KM, RKM i PKM. Potrebna je, takođe, usklađenost i između ovih i odgovarajućih elemenata komandovanja pretpostavljenih i potčinjenih jedinica. Ovo se postiže na taj način što se KM, RKM i PKM određene jedinice premeštaju u različito vreme, sa takvim proračunom da za vreme premeštaja jednog, druga dva moraju biti u radu. Ukoliko se dogodi (verovatno da će biti i takvih slučajeva) da se zbog izvesnih razloga mora odustati od navedenog načela, pa se osnovno i rezervno KM, ili čak i pozadinsko KM premešta u isto vreme, u tom slučaju se mora odrediti vreme zastoja na određenim mestima koje se koristi za održavanje veze.

Potpukovnik
Božo ČALIC